Objektif: 5

KADIN
AŞK
AİLE

Peyami Safa

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 64
OBJEKTİF SERİSİ: 361

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-032-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1973
12. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İçİndekİler

Kadın

Kadın - Erkek Savaşı 11
Kadın ve Erkek Dehası 13
Kadın - Erkek Farkı 16
Kadınların İstedikleri 17
Kadın ve Sır 19
Ev Kadını ve Makina 23
Ev Kadınlığı Hizmetçilik midir? 24
Salon Kadını 26
Yalana Dair Gevezelik 29
Yaş Bahsi 31
Dolmuşta Bir Hanım Valde 33
Tramvayda Kadınlar 34
Kadınların Gözyaşları 36
Gözleriniz İçin 39
Utanmaya Dair 41
Kadınlar ve Politika 44
Kadınlar ve Klâsikler 45
Kadın Ruhuna Dair Bir Kitap 47
Hâlis ve Müstereddî Tipler 48
Anadan Doğma Çıplak Soyunma ve "Âdab-ı Umumîye" 51
Tabiatın Çocukları 52
Maçka'nın Dullarına Açık Mektup 53
Telefondaki Kadına Cevap 55
Kıskanç mıyız? 56
Uçurumun Kenarındaki Kadına Cevap 58
Sosyete Dedikodusu 59

Bu Da Böyle Bir Kadın 61
Kadın, Gençlik, Roman 63
Anladın mı Hanım Kız? 65
Kıskançlığa Dair Basit Hakikatler 67
Kadın Denilen Hayalet 68
Hayret Verici Bir Ziyaret 70
Bir Hanımefendiye Cevap 73
Üzülme Dostum 74
Eski Kocakarılarımız 76
Yine Kadın Meselesi 77
Yıldızların Peşinden 79
Sarışın Kadının Esrarı 80
Lilith misin Havva mı? 81
Beyoğlu Mezbelesi 82
Kadına Vadedilen İstikballer Hakkında 84
Zamane İşaretleri 87
3000 Yıl Sonrakiler 89

Aşk

Aşkın Psikolojisi 93
Eski ve Yeni Aşıklar 100
Aşk Etrafında Bir Gezinti 103
Aşk ve Müshil İlâcı 105
Aşk ve Tabanca 106
Sevgide Hayâl ve Hakikat 108
Bir Sevdalıya Cevap 111
Yalancı Melekler, Aşk ve Yalan 112
Cinsî Azgınlar ve Dünya 114
Aşk Partisi 115
Bir Aşk Suçlusu Delikanlıya Cevap 117
Mücadele mi, Ahenk mi? 119
Aşk Uyumaz 120
Sevgilimiz, Arkadaşımız, Dostumuz 122
Kaatilin Busesi 124
Aşk Üzerine Birkaç Ağabey Nasihatı 126
Aşkta Yaş Meselesi 127

Prenses ve Sevgilisi 129
Aşk ve Müsamaha 130
Hasret Psikolojisi 132
Aşk Cinayetleri 133
İki Aşk Cinayeti 135
Bir Öpüşme Sahnesi Daha 136
Erkek Güzelliği 137
Mevlâna'da Aşk Problemi 139
Yine Aşk 140

Aile ve Çocuk

Bekârlık Aleyhine Kanun 145
Akıl mı, Aşk mı? 146
Aşksız Evlenmeler 148
Aşk, Ahlâk ve Evlenme 149
Evlilikte Yeni Kalmak 151
Yeni Evliler 154
Bir Nev'i Bekâra Dair 156
Bir Karı Koca ve Bizler 158
Hürriyet Aileden Başlar 159
O Babalar ve Hele O Anneler 161
Bir Yalan ve Doğrusu 162
Modern Kız Bu mu? 164
Bedava Saadetler 168
Üstadımız Keder 169
Belki Şaşacaksınız Amma, Böyledir! 171
Yeni Yılın Kader Plânı 172
Niçin Boşanıyorlar? 175
Neden mi Boşanıyorlar? 177
Evlenmeler, Boşanmalar 179
Bir Hanımefendiye Cevap 180
Aile Düşmanları 182
Bu Gidişle Sonumuz Ne Olacak? 183
Genç Bir Karı-Koca 184
Bizdeki Sosyetenin Tarifi 186
Bizim Sosyetikler 187

Sulukule ve Sosyete 189
Hangisi Taassup? 190
Gayri Meşru Karı-Koca Hayatı Yaşayanlar 191
Fakirlik Ayıp mıdır? 193
Lüks Belâsı 194
Japone Kol 195
Bir Aile Hikâyesi 197
Adliye Tarihimizde Görülmemiş Bir Dâva 200
Pazar Yarenliği 201
Şuursuzluklar Serisi 202
Bir Fotoğraf Karşısında 204
Çocuk Muamması 207
Çocuğunuzu Fena Terbiye Ediyorsunuz! 208
Ah Şu Hârika Çocuklar 212
Böyle Ailelerin Çocukları 214
Suçlu Çocuklar 216
Sokak ve Çocuk 217
Buna Terakki mi Diyeceğiz? 219
12 Yaşındaki Kız Çocuğu ve Kasap Çırağı 220
Simitçinin Kızı 222

KADIN

Kadın - Erkek Savaşı

Yeni Mecmua, 1 Ağustos 1942

Bir baba kız tanıyorum. İkisi de münevverdir. Baba bir profesör, kız Amerikan Kolejisin okuyup bitirmiş. Babası dünya hâdiselerine pek meraklı. Sabah ve akşam gazetelerini okuduktan başka, çok defa geceyarılarından sonraya kadar radyonun başından ayrılmaz. Misafirleriyle politika, harp ve sosyoloji meseleleri konuşur. Fakat kızı bilâkis bütün bu bahislerden nefret eder, gazetelerde okuduğu şeyler yalnız romanlar, hikâyeler ve sinema haberleridir.

Erkekle kadın arasında bu alâka ve mizaç farkının tâ çocukluktan, iki yaşından başladığı malûm: Erkek çocuk tüfekle, kız çocuk bebekle oynar. Sanki erkek dünyaya öldürmek için, kadın da doğurmak için gelmiştir. Aile içinde erkek çocuk harbi, kız çocuk sulhü temsil eder.

Geçen gün bu baba kız benim önümde bir münakaşaya tutuştular. Kız dedi ki:

- Baba! Sen general değilsin, diplomat değilsin, me'bus değilsin, vekil değilsin neden politika ve harp haberlerine bu kadar düşkünsün?

Babası dedi ki:

- Biz harbe girmedik ama memleketimizin mukadderatı da sıkı sıkıya dünya hâdiselerine bağlı. Hem bir vatandaş, hem de bir insan olarak bu hâdiselere alâka duymaya mecburum. Asıl senin bu lâkaydin doğru değildir. Gazetelerde masaldan başka bir şey okumuyorsun.

- Ne yapayım? Gazeteleri erkekler, erkekler için çıkarıyorlar.

- Gazeteler ne yazsın istiyorsun? Başmakale yerinde Arjantina filminin tenkidini mi? Harp tebliğleri yerine Londra'nın, Berlin'in, Roma'nın büyük terzileri her gün resmî tebliğ neşredip modanın son durumunu mu bildirsinler? Ajanslar dünyanın her tarafından hep aşk, nişan, nikâh, düğün, boşanma haberleri mi versinler? Böyle mi istiyorsun? Sen günlük bir gazete çıkarsaydın nasıl doldururdun?

- Politikadan, muharebeden filân hiç bahsetmezdim, bütün kadınlar kapışırlardı.

- Anladım, fakat gazeteyi ne ile doldururdun?

- Tayyare, tank resimleri yerine şapka, iskarpin modelleri koyardım. Bol bol roman verirdim.

Babası bana döndü.

- Görüyor musunuz? dedi.

- Biliyorum, dedim, münevver kadınların bile çoğu böyle hissederler. Kadının tasarladığı ve arzuladığı dünya bizimkine benzemez. O yalnız güzellik, aşk ve hayat arıyor.

Kız da bana döndü:

- Fena mı? dedi, kadın olmasa dünyada bir tek erkek kalmaz. Çünkü hep birbirinizi öldürürsünüz. Allah'tan biz varız ve doğuruyoruz.

- Biz olmasak siz doğurabilir miydiniz?

- Biz olmasak siz dünyaya gelebilir miydiniz?

- Birbirimize muhtaç olduğumuza şüphe yok.

Babası atıldı:

- Şükredin ki erkekler yalnız birbirlerini öldürüyorlar, kadınlara ilişmiyorlar. Ya erkeklerle kadınlar arasında bir harp çıksaydı haliniz nice olurdu?

Kız güldü:

- Hepimiz teslim olurduk! dedi.

İşte en doğru lâfı şimdi söylemişti: Kadının bütün kudreti ve mizacı teslim olmaktır. Bunun için o uzun boylu

mücadeleyi sevmez; bunun için onun iğneden büyük süngüsü, firketeden büyük tüfeği yoktur. Fakat -söz aramızda- bazılarının öyle kirpikleri var ki, süngüden daha derinlere giriyor; öyle bakışları var ki, süngüden daha derinlere giriyor; öyle bakışları var ki dosdoğru kalbe vuruyor; öyle güzel ve tehlikeli bir kokuları var ki, zehirli gaz gibi öldürücü bir baş dönmesi veriyor. Onların silâhları ve savaş usûlleri bambaşka. Onlar belki çabuk teslim oluyor, fakat kaleyi içinden fethediyorlar. Esaretlerinde bile zafer ve hakimiyet var.

Kadın ve Erkek Dehası

Tasvir-i Efkâr, 25 Aralık 1941

Kadınların erkeklere denk olduklarını iddiaya başladıkları tarihten beri iki cinsin kabiliyetlerini ölçüştüren (mukayese eden) birçok eser, istatistik, anket neşredildi. En az yirmi beş, otuz yıl süren bu yayının sonucu ne kadar belirsiz kalmış olursa olsun, dâva bayatlamıştır ve eski iddialara yeni deliller katılmadıkça bu münakaşayı tazelemekte fayda yoktur. Fakat bu hüküm, yalnız, kadın psikolojisine ait incelemeleri çok ileri götürmüş memleketler için doğru olabilir. Türk inkilâbının kadına verdiği geniş haklara rağmen, Türkiye'de, kadının beden ve ruh yapısı, erkeklerden farkı ve kendine hâs kabiliyetleri üstünde orijinal hiç bir incelemeğe rastlamıyoruz.

Hattâ Lefevre, Havelock Ellis, Lombroso, Marion, Mantegazza, Heymans... gibi kadının cinsî tabiatına ve ruhuna ait etüdler yapmış müelliflerin eserlerinden belki hiç biri Türkçeye tercüme edilmemiştir. Bu dâva bizde yalnız anket ve makale konusu olmaya devam ettiği için tazeliğini kaybetmiş sayılmaz.

AŞK

Aşkın Psikolojisi

Seksoloji Yıllığı, 1952

Dar bir anlayışa göre, aşk sevilmek arzusudur. Bu tarif insanla kâinat arasındaki bütün münasebetleri saracak kadar büyük bir ihtirası gururumuzun arsızlığına bağlayacak kadar ufaltıyor. Sevgililerin, kavga etmedikleri zamanların çoğunda birbirlerini methetmekten başka birşey yapmadıklarına bakılırsa, aşk cidden âdi birşeydir ve karşılıklı dalkavukluktan ibaret görünür. Fakat bu kadar bücür bir tarif aşk için ölüme kadar giden büyük fedakârlıkları izah etmez.

Kimine göre de aşk sevgilisinin vücuduna ve ruhuna sahip olmak ihtiyacıdır. Fakat her aşkta, iki tarafı da kıvrandıran bu mülkiyet arzusu aşkı izah etmez, çünkü sebebini karanlıkta bırakıyor. Neden bu hummalı inhisar? Ve asıl, neden sevgiliye herşeyi feda etmek ihtiyacı? Sahip olma hırsı, mülkiyet hırsı, benliğimizin bir talebidir; vermek ihtiyacını değil, yalnız almak ihtiyacını gösterir. Halbuki seven adamda ikisinin de beraber olduğunu görüyoruz. Çok defa yalnız vermek ihtiyacına ait belirtilerin tabloya hakim oluşu, aşkı, ticaretin ruhî bir şekli haline sokan yüksek bir alışveriş çerçevesi içinde görmemize de imkân vermiyor.

Bir bakıma aşk, seven insanın kendi değerlerinin tam ölçüsünü arama ve anlama ihtiyacı gibi de düşünülebilir. Gerçekten de, sevişenler, kendi değerlerinin sevgilileri tarafından keşfedilmesini, izah ve ifade edilmesini görmeye muhtaçtırlar. Aşk, âşıkın kendi değerlerine beslediği şüp-

helere karşı bir emniyet ihtiyacını da andırıyor. Fakat bu da tek taraflı bir görüştür ve sevenin sevilene karşı ne hayranlığı, ne de fedakârlığını izah eder.

Aşkın ruha doğru yükselmiş ve süslenmiş bir cinsî arzudan ibaret olduğunu sananlar büsbütün aldanırlar. Aşka benzeyen cinsî ihtiraslar yok değildir; fakat bunlar cinsî hedefe varıldıktan az veya çok sonra sönen geçici bağlantılardır. Bizim tabiat ile münasebetimizin dar çerçevesi içinde kalırlar.

Aşk ne gururumuzun, ne cinsiyetimizin oburluğudur. Sevişenler arasında bu arzuların karşılıklı tatmininden de ibaret değildir. Şüphesiz güzel ve gerçek aşklardan bahsediyorum. Larochefoucauld'nun dediği gibi: "Bir türlü aşk, bin türlü taklidi vardır." Taklit aşklar, cinsî arzular veya gururlar arasında bir alışverişin bayağı sınırını aşmaz. İkide bir sevenler (şıp sevdiler), işte bu küçük alışverişle geçinen sahte aşk esnafıdırlar.

Şüphesiz en büyük aşkta da sevilmek ihtiyacı vardır; sevgilinin tamamına sahip olma ihtiyacı vardır; âşıkın kendi kendisi için beslediği şüpheye karşı sevgilisinin hayranlığını siper etmek ihtiyacı vardır ve her aşkın kökünde şüphesiz en şiddetli derecesine varmış cinsî özleyişler de vardır. Fakat bütün bunları karışık terkibinin içine alan aşk hepsinin üstüne yükselir ve yükselen tarafiyla aşktır.

Bu yükselişi daha iyi anlayabilmek için, yine sevilmek ve sevgiliye sahip olmak ihtiyacına dönelim. Fransız existentialisme filozofu J. P. Sartre, meşhur ana eseri "Varlık ve Hiçlik" adındaki kitabında bu ihtiyacı şöyle izah ediyor:

"Seven niçin sevilmek ister? Eğer aşk, sahiden, sadece sevgilinin vücuduna sahip olmak arzusundan ibaret kalsaydı, birçok hallerde kolayca tatmin olunurdu. Meselâ Proust'un, metresini kendi evinde tutan kahramanı onu hergün görebiliyor ve her an ona sahip olabiliyor. Artık hiçbir endişesi kalmamak lâzımdır. Fakat biliyoruz ki yine

kuruntular içindedir. Albertine vücuduyle değil, şuuruyla âşıktan kaçıyor. Yan yana oldukları halde onu seven adamın içi rahat değildir ve ancak sevgilisi uyuduğu zaman endişeler geçici bir an için kayboluyor. O halde, muhakkak ki aşk "şuur"u esir etmek istiyor. Fakat niçin istiyor? Ve nasıl?

Sartre bu soruyu şöyle cevaplandırıyor:

"Çok defa aşkı izah etmek için ileri sürülen bu 'sahip olma' arzusu hakikatte ilk arzu değildir. Eğer başkası benim varlığımın sebebi değilse ben niçin ona sahip olmağa kalkayım? (Existentialisme felsefesine göre, benim varlığımın sebebi başka birinin varlığıdır. P. S.) Biz aşkta başkasının hürriyetini hürriyet olarak ele geçirmek istiyoruz. Kudret iradesiyle değil, zorla değil. Müstebit, aşkla alay eder. Korkutmak ona yeter. Bilakis, sevilmek isteyen bir insan, sevgilisinin köleliğine razı olmaz. Sahip olmak istediği şey bir otomatizm değildir. Sevgili bir otomat haline gelirse âşık kendini yalnız bulur. İşte bunun için seven bir insan sevgilisini birşey gibi, eşya gibi ele geçirmek istemez. Onun hürriyetine hürriyet olarak sahip olmak ister.

"Fakat, beri yandan, âşık hürriyetin bu serbest ve ihtiyarî angajmanından da memnun olmaz. Sırf edilen bir yemine sadık kalmak için devam eden bir aşktan memnun olan var mıdır? Kim şu sözleri duymak ister: 'Sizi seviyorum, çünkü sizi sevmeğe serbest olarak angajeyim ve kendi sözümden çıkmak istemiyorum. Kendi kendime sadık kalmak için sizi seviyorum'. Böylece âşık hem yemin ister, hem de buna sinirlenir. Bir hürriyet tarafından sevilmek arzusundadır, fakat ister ki bu hürriyet hürriyet olarak artık hür olmasın. İster ki ötekinin hürriyeti kendi kendini sınırlandırsın ve aşk haline soksun."

Demek ki bu felsefî anlayışa göre aşk, hürriyetimizin kendi kendisine zincir vurmakta serbest olması ve bu zinciri vurmasıdır. O halde aşk, sebeplilik vizesini kendi içinde bulan ve kendi kendini esir alan bir hürriyettir.

Aile ve Çocuk

Bekârlık Aleyhine Kanun

Cumhuriyet, 27 Mayıs 1958

Roma'dan haber verildiğine göre, İtalyan hükûmeti 25'ten 65 yaşına kadar bütün bekârlardan ağır vergi istemeye başlamıştır. Memurlar arasında çocuk sahibi olmak, terfi için, kuvvetli bir tercih sebebi telâkki edilecekmiş. Bir çok bekâr dahiliye memuru da iki ay içinde evlenmeye veya istifaya davet edilmiş.

İtalya'da nüfus artması ve nüfus kesafeti bizdekinden fazladır. Habeşistan'ın fethinden sonra bile, orada, belki insandan fazla, mevcut nüfusu barındıracak ve yaşatacak toprağa ihtiyaç var. Buna rağmen orada beşikle tabut arasındaki harb olanca şiddeti ile devam ediyor.

Biz İtalya'nın aldığı bu son tedbirleri iki sene evvel gene bu sütunda ısrarla tavsiye ettik. Bekârlık vergisine taraftarız; çocuk sahibi olmayı terfiin ilk şartı arasına koyan bir maddenin Türk baremine ilâve edilivermesi, hattâ birçok bekâr memura, evlenmemekte ısrar ettikleri takdirde arka kapının gösterilmesi de nüfus politikamızın zafere varmak için muhtaç olduğu en büyük silâhları temine yarayacaktır.

Ekonomik mahzurlar tevehhüm etmeyelim. Evlilik bekârlıktan daima daha ucuzdur. Psikolojik mahzurlar da tevehhüm etmeyelim, evlenme aleyhindeki edebiyat, yalnız bekârların muhayyelesinden peyda olmuş ve hiç bir tecrübeden icazet almamış marazî bir yalnızlığın evhamlarıdır. Gece yarılarından sonra bekâr odalarına üşüyen bu kâbuslar, birbirine benzeyen ve bir sürü nevroz felsefesi,

intihar fantazisi ve bir sürü dibsiz metafizik deprenmesi vücuda getirir. Bekârlığımızı masalları ve kara kancolaslariyle gençliğin gözünü yıldırmayalım. Sinirli ve evhamlı bekârın mahud "eşimi bulamadım" sözü "eşimi aramadım" mânasında kabul edilmelidir. Aranırsa bulunur.

Daha ne kalıyor?

Şu: Kanun! Bekârları sıkıştıracak bir kanun lâzım. İlkönce biraz homurdanırlar ama evlendikten sonra dua ederler. Hattâ, acele karalanan şu satırlara bile!..

Akıl mı, Aşk mı?

Milliyet, 14 Mayıs 1958

Mantıkla mı evlenmeli, aşkla mı?

Teknik Üniversite'deki münazârada Güzel Sanatlar Akademisi akıllı, Makine Fakültesi âşıktır. Milliyet'te yanlışlıkla çıkan serlevhanın aksine, aşk cephesi galip gelmiş (Genç dostların nazik ve ısrarlı davetlerine rağmen jürideki vazifemde bulunamadım).

*

* *

Fransızlar üç türlü evlenmeden bahsederler: 1. Aşk izdivacı (Mariage d'amour), iş izdivacı (Mariage d'affaire), akıl izdivacı (Mariage de Raison).

Aşk izdivacı, yaş, para, içtimaî sınıf, din, ırk, milliyet fark ve engellerine rağmen, sevişenlerin evlenmesidir. (Yirmi yaşındaki güzel ve zengin kız, yetmiş yaşında fakir ihtiyara âşık olur ve varır. Aşk mucizesi, ihtiyarın yaşını, çirkinliğini, fakirliğini silmiştir. Yahut aşkta ruhun gençliği, güzelliği ve zenginliği başta gelir).

İş izdivacı, iki taraf arasında maddî menfaat ortaklığı tesis eden bir birleşmedir. Bu evlenmenin değer sisteminde para başta gelir.

Akıl izdivacı, hayat mücadelesinde müşterek cephe kuranların evlenmesidir. (Elli yaşında bir kadın, altmış beş yaşında bir erkekle aynı evde oturup mesken kirasından ve diğer masraflardan ekonomi yapmak için evlenir. Yahut iki yalnızlığı birleştirmek ve kimsesizlik canavariyle, birlikte mücadele için evlenir).

Belki târifler acele ve misaller yetersizdir. Fakat biraz fikir verebiliyorsa yeter.

*

* *

Bana sorulursa bu üç evlenme tipinden yalnız bir tanesi gerçek izdivaç, ötekiler ortaklıktır (şirket).

Gerçek izdivaç, yalnız aşk temil üzerine kurulandır.

İki insanı birbirine bağlayan, yalnız maddî tarafları değildir. Ruh bağlılığı, gönül bağlılığı şarttır. Bu müteârifeyi daha sâde bir şekilde ifadeye imkân, izaha da ihtiyaç yoktur.

Bence aşksız izdivaç, nikâhsız birleşmeden, zinâdan farksızdır. Aşkın ahlâk değeri nikâhınkinden kat kat üstündür. Çünkü aşk sadakatin garantisidir. Nikâh bu emniyeti hiçbir zaman vermez. Nikâhsız sevişenler arasında ihanet görülmemiştir, fakat aşksız ve nikâhlı çiftler arasında ihanete kadar, her çeşit ihtilâf 6. Hukuk'un dosyalarını tıka basa doldurmaktadır.

Akıl, çâre bulur. Çaresizliğe karşı âcizdir. Aşk, çaresizliğe karşı sihirli mukavemetlerin kaynağıdır. Samanlığı seyran haline getiren gönül mucizesini ne akıl, ne de para, yalnız aşk yaratabilir.